

KEKANGAN BUNYI URUTAN VOKAL KONSONAN DALAM DIALEK KELANTAN: ANALISIS TEORI OPTIMALITI

*(The Consonant Vowel Sequence in Kelantan Dialects: An Analysis Of
Optimality Theory)*

Zurina binti Abdulah & Ajid bin Che Kob

ABSTRAK

Kajian ini bertujuan untuk menganalisis perilaku fonologi terhadap perubahan bunyi urutan vokal konsonan likuida /al/ dan /ul/ serta urutan vokal konsonan geseran /as/ dan /us/ pada posisi akhir kata dalam dialek Kelantan. Bagi menganalisis data, kajian ini membandingkan data dialek Kelantan dengan data dialek Johor yang dianggap sebagai bahasa standard. Bagi menyelesaikan masalah ini, Teori Optimaliti yang diasaskan oleh Prince & Smolensky (1993) dan McCarthy & Prince (1993a&b) telah diterapkan dalam kajian ini. Hasil kajian menunjukkan bahawa setiap dialek mempunyai kekangan yang sama. Namun, susunan tatatingkat bagi setiap dialek adalah berbeza antara satu sama lain.

Kata kunci: teori optimaliti, dialek Kelantan, perilaku fonologi, tatatingkat kekangan, bunyi geseran dan likuida

ABSTRACT

The objective of this study is to analyse the phonological behavior of the sound changes of liquid consonant vowel sequence /al/ and /ul/ and fricative consonant vowel sequence /as/ and /us/ in Kelantan's dialect. To analyse data, this study compared the data of Kelantan with Johore dialect's because this dialect was preferred as a standard dialect. To solve this problem, Optimality Theory which was introduced by Prince & Smolensky (1993) and McCarthy & Prince (1993a&b) is used in this study. The result from the study shows that every dialect has the same constraints. Nevertheless, the ranks of constraints are different from the one another.

Keywords: optimaliti theory, Kelantan dialect, phonological behavior, ranks of constraint, sound of liquid and fricative

PENGENALAN

Perubahan bunyi konsonan likuida /l/ dan geseran /s/ merupakan isu yang sering mendapat perhatian daripada para pengkaji kerana ia memaparkan bentuk output yang berbeza-beza antara satu dialek dengan dialek yang lain. Kebanyakan pengkaji akan membincangkan isu ini dengan melihat pada posisi akhir kata dengan didahului oleh

bunyi vokal. Beberapa pendekatan kajian telah digunakan bagi menganalisis perubahan bunyi ini misalnya pendekatan Struktural dan Teori Fonologi Generatif. Prinsip dalam kajian linguistik mahupun kajian dalam bidang lain adalah untuk memastikan jawapan yang hendak diberi perlu lebih baik dan berpada daripada jawapan yang sedia ada. Sehubungan itu, pengkaji akan menggunakan Teori Optimaliti bagi menangani isu ini dengan lebih berpada.

OBJEKTIF KAJIAN

Kajian ini bertujuan untuk melihat isu perubahan urutan vokal konsonan geseran /s/ dan likuida /l/ pada akhir kata yang didahului oleh vokal /u/ dan /a/ dalam dialek Kelantan menggunakan Teori Optimaliti. Bagi menjelaskan perubahan tersebut, perbandingan dilakukan dengan dialek Johor yang bersifat standard. Selain itu, kajian ini juga bertujuan untuk menentukan kekangan-kekangan yang relevan dalam proses pemilihan output. Dengan adanya kekangan-kekangan ini, penerangan yang lebih jelas dapat diberikan terhadap permasalahan kajian sekaligus dapat memberikan jawapan yang lebih berpada seterusnya dapat memaparkan susunan tatatingkat kekangan berhierarki dalam dialek yang dikaji.

METODOLOGI KAJIAN

Jenis kajian yang digunakan bagi melaksanakan kajian ini adalah kajian perpustakaan dengan menggunakan data sekunder yang bersifat kualitatif. Buku yang diambil untuk memperolehi data ialah buku *Kepelbagaian Fonologi Dialek Melayu* yang merupakan kajian Asmah. Kajian ini menerapkan kerangka Teori Optimaliti yang telah diperkenalkan dari Barat dan telah diterapkan serta dikembangkan oleh Zaharani dalam kajian dialek Melayu. Teori Optimaliti mula diperkenalkan melalui pendedahan yang luas daripada satu kursus yang telah diajar oleh Prince dan Smolensky di Institut Summer 1991 oleh Persatuan Linguistik Amerika (Mc Carthy, 2004).

ANALISIS DATA

Data dalam kajian ini akan dianalisis menggunakan pendekatan kekangan dalam tatatingkat daripada Teori Optimaliti. Masalah utama dalam penerapan teori ini adalah untuk mengenal pasti tatatingkat seperangkat kekangan kepurnaan bentuk (a set of well-formedness constraints) yang bersifat universal untuk membentuk susunan hierarki seperangkat kekangan tersebut dalam setiap dialek yang dikaji.

Dalam kajian ini, calon-calon kata dalam setiap dialek Melayu akan dianalisis mengikut urutan yang memiliki vokal yang sama. Setiap dialek akan menggunakan dua tablo yang mana tablo pertama terdiri daripada urutan vokal konsonan /as/ dan /al/ manakala tablo kedua terdiri daripada urutan vokal konsonan /us/ dan /ul/. Tujuan pembahagian ini dilakukan adalah untuk melihat sama ada susunan tatatingkat kekangan bagi kedua-dua vokal ini sama atau tidak.

Analisis Urutan Vokal Konsonan Dialek Johor

Dialek Johor memiliki ciri-ciri bahasa standard atau bahasa baku kerana bahasa Melayu baku adalah berasaskan dialek tersebut. Dialek Johor berbeza berbanding dengan dialek-dialek Melayu yang lain kerana dialek ini merealisasikan fonem likuida /l/ dan geseran /s/ pada posisi akhir kata di peringkat permukaan. Jesteru itu, perkataan /beras/, /kapal/, /tikus/ dan /bakul/ direalisasikan sebagai [β↔Φασ], [καπαλ], [τικυσ] dan [βακυλ]. Bunyi konsonan pada akhir kata dikekalkan dan sebarang proses fonologi seperti pengguguran, penyisipan, peleburan dan penyahsuaraan tidak berlaku dalam dialek Johor.

Dalam kajian fonologi yang menerapkan analisis kekangan tatatingkat, kekangan yang menghalang kehadiran sesuatu segmen di posisi koda dikawal oleh kekangan SYARAT KODA (CODA COND). Kekangan SYARAT KODA ini telah didefinisikan dalam bentuk jajaran (alignment) oleh Ito dan Mester (1994) yang mensyaratkan sesuatu konsonan itu harus dijajarkan pada posisi kiri suku kata seperti berikut:

(1) SYARAT KODA: Jajar Kiri (K,σ)

Semua bunyi konsonan harus hadir di posisi kiri suku kata iaitu di nodus onset.

Formulasi di atas bermaksud semua bunyi konsonan itu tidak dibenarkan hadir di posisi kanan suku kata iaitu di nodus koda.

Bagi mengingkari kekangan SYARAT KODA, strategi yang boleh dilakukan adalah melalui perubahan segmen dan pengguguran segmen. Melalui kedua-dua strategi ini, calon yang munasabah untuk dimasukkan adalah [β↔Φαη], [καπα], [τικυη] dan [βακ□]. Proses fonologi yang berlaku merupakan strategi-strategi yang melibatkan pengingkaran kekangan kesetiaan (faithfulness constraint)¹. Seperti yang dilihat dalam pemaparan data, didapati dialek-dialek Melayu mempunyai beberapa cara atau strategi untuk mematuhi kekangan SYARAT KODA. Setiap strategi tersebut melibatkan pengingkaran satu kekangan tertentu bagi mematuhi kekangan SYARAT KODA.

Berdasarkan calon-calon baru yang telah dimasukkan, didapati telah berlaku beberapa proses fonologi. Pertama, proses pengguguran telah berlaku terhadap output [καπα] dan [βακ□] yang mana kata dasarnya terdiri daripada urutan vokal konsonan likuida /al/ dan /ul/ telah mengingkari kekangan JAJAR LATERAL. Strategi pengguguran segmen telah melibatkan pengingkaran kekangan kesetiaan yang dikenali sebagai MAKS-IO. Definisi formal bagi kekangan ini adalah seperti berikut:

(2) MAKS-IO

Setiap segmen di dalam input semestinya mempunyai koresponden di dalam output (pengguguran tidak dibenarkan).

¹ Bentuk asas kepada teori kesetiaan adalah: bentuk output hanya boleh dinilai dalam hubungan dengan input. Kekangan kesetiaan memerlukan identiti antara input dan output; khususnya bagaimana hubungan tersebut berlaku (Prince dan Smolensky's 2004).

Calon yang munasabah untuk mengingkari kekangan SYARAT KODA adalah output $[\beta \leftrightarrow \Phi \alpha \eta]$ dan $[\tau \iota \kappa \upsilon \eta]$. Kedua-dua bentuk ini melibatkan strategi perubahan fitur konsonan akhir kata. Konsonan kata dasar yang menjadi koda bagi kedua-dua bentuk ini adalah bunyi konsonan geseran /s/ yang telah direalisasikan menjadi $[\eta]$ dalam bentuk permukaan. Kekangan yang terlibat dengan perubahan ini dikenali sebagai IDENT-IO [konsonan] yang didefinisikan seperti berikut:

(3) IDENT-IO [konsonan]

Segmen input yang berkoresponden dengan output harus memiliki fitur konsonan yang sama.

Pemilihan calon-calon yang dinyatakan di atas, telah menyebabkan kekangan MAKS-IO, IDENT-IO [konsonan], JAJAR-LATERAL dan SYARAT KODA berada dalam keadaan konflik iaitu pematuhan pada sesuatu kekangan akan melibatkan pengingkaran pada satu kekangan yang lain (Zaharani 2008: 180). Dalam Teori Optimaliti, kekangan yang berkonflik harus ditatingkatkan dalam bentuk dominasi berhierarki antara satu sama lain. Dengan menggunakan susunan tatatingkat kekangan berhierarki, tatatingkat kekangan yang dicadangkan untuk dialek Johor adalah seperti berikut:

(4) MAKS-IO >> IDENT-IO [konsonan] >> SYARAT KODA.

(5) Pengekalan bunyi urutan vokal konsonan geseran /as/ dan likuida /al/ pada akhir kata dalam dialek Johor.

/beras/	MAKS-IO	IDENT-IO [kons]	SYARAT KODA
a. $\beta \leftrightarrow \Phi \alpha \sigma$			*
b. $\beta \leftrightarrow \Phi \alpha \eta$		*!	*
/kapal/			
c. $\kappa \alpha . \pi \alpha \lambda$			*
d. $\kappa \alpha . \pi \alpha$	*!		*

(6) Pengekalan bunyi urutan vokal konsonan geseran /us/ dan likuida /ul/ pada akhir kata dalam dialek Johor.

/tikus/	MAKS-IO	IDENT-IO [kons]	SYARAT KODA
a. $\tau \iota . \kappa \upsilon \sigma$			*
b. $\tau \iota . \kappa \upsilon \eta$		*!	*
/bakul/			
c. $\beta \alpha . \kappa \upsilon \lambda$			*
d. $\beta \alpha . \kappa$	*!		

Berdasarkan tablo (5) dan (6), kekangan MAKS-IO diletakkan pada kedudukan yang paling rendah kerana diingkari oleh calon (d) iaitu [κα.πα] dan [βα.κ□]. Kedua-dua calon ini terkeluar paling awal kerana telah menggugurkan fitur dalam segmen input iaitu konsonan likuida /l/ sedangkan calon-calon lain masih mengekalkan fitur dalam segmen input. Calon-calon lain yang turut terkeluar adalah calon (b) iaitu [β↔.Φαη] dan [τ.κυη] kerana kedua-dua bentuk ini telah mengubah fitur pada segmen akhir kata dalam input iaitu /s/ menjadi [η] dalam fitur output. Perubahan tersebut telah melanggar kekangan IDENT-IO [konsonan] yang tidak membenarkan sebarang perubahan fitur berlaku dalam segmen output.

Namun, calon (a) dan (c) tidak mengingkari kekangan IDENT-IO [konsonan] dan MAKS-IO kerana calon tersebut mengekalkan konsonan /s/ dan /l/ pada posisi akhir kata. Namun, kedua-dua calon ini mengingkari kekangan SYARAT KODA. Peningkaran SYARAT KODA adalah minimal kerana kedudukannya lebih rendah daripada MAKS-IO dan IDENT-IO [konsonan]. Jesteru itu, calon (a) dan (c) adalah lebih optimal berbanding calon (b) dan (d) bagi dialek Johor.

Analisis Urutan Vokal Konsonan Dialek Kelantan

Dalam dialek Kelantan tidak terdapat bunyi lateral alveolar /l/ pada posisi akhir kata (Ajid Che Kob 1984:103) dan menurut Asmah (dalam Ajid Che Kob 1986:103), bunyi frikatif alveolar tidak bersuara /s/ dalam bahasa Melayu standard direalisasikan menjadi [η] pada posisi yang sama. Ini bermaksud, bunyi likuida /l/ pada akhir kata akan mengalami pengguguran dan bunyi /s/ akan berubah menjadi [h].

Calon-calon dalam dialek Kelantan adalah [β↔.Φαη], [τ.κυη], [καπα] dan [βακ□]. Calon-calon bagi bentuk tersebut adalah sama seperti calon-calon yang telah dimasukkan dalam tablo bagi dialek Johor. Namun, terdapat satu penambahan bentuk calon iaitu [βακ□]. Calon [βακ□] merupakan calon lain yang boleh mengingkari kekangan SYARAT KODA, MAKS-IO dan IDENT-IO [konsonan] yang mana kata dasarnya pada peringkat input berakhir dengan urutan vokal konsonan likuida /ul/ yang juga merupakan bentuk permukaan dalam dialek Johor iaitu [βακυλ]. Calon [βακ□] telah mengalami proses peleburan segmen yang bermaksud dua segmen dileburkan menjadi satu segmen yang mempunyai ciri yang dikongsi bersama oleh kedua-dua segmen tersebut. Dalam bentuk calon [βακ□], urutan vokal konsonan /ul/ telah dileburkan menjadi vokal [□].

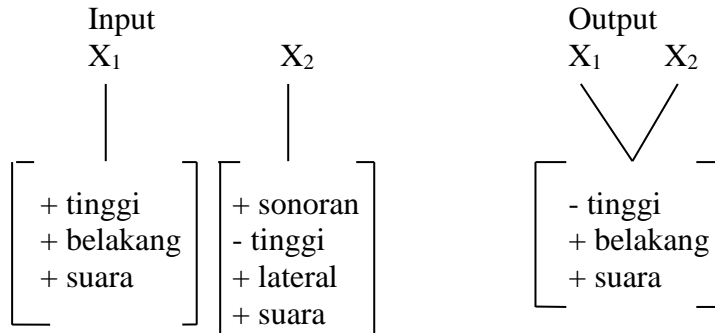
Berdasarkan kerangka teori koresponden² (McCarthy dan Prince 1995), proses yang meleburkan vokal /u/ dan konsonan /l/ boleh diinterpretasikan sebagai pemetaan dua menjadi satu daripada input kepada output. Dengan kata lain, dua segmen input berkoresponden dengan satu segmen output. Hubungan koresponden antara kedua-duanya boleh digambarkan seperti di bawah:

² Hubungan antara dua struktur misalnya kata dasar dan kata ganda (B-R) atau input dengan output (I-O) (McCarthy dan Prince 2004: 80).

(7) Representasi peleburan segmen: /u + l/ → [□]

Representasi dalam bentuk notasi fitur adalah seperti berikut:

Vokal [□] di peringkat output mengandungi fitur-fitur daripada kedua-dua segmen input iaitu [- tinggi], [+ belakang] dan [+ suara]. Peleburan /ul/ tidak boleh dianggap sebagai pengingkaran MAKS-IO kerana unsur-unsur daripada segmen input masih dikekalkan pada segmen output (Lamontagne dan Rice 1995).

Walaupun peleburan segmen tidak mengingkari MAKS-IO kerana setiap segmen input mempunyai koresponden di peringkat output, namun ia terlibat dengan pengingkaran kekangan UNIFORMITI-IO. Kekangan ini tidak membenarkan dua segmen input berkongsi satu koresponden output (McCarthy dan Prince 2004: 93).

(8) UNIFORMITI-IO

Satu elemen output tidak boleh berkoresponden dengan dua elemen input (peleburan segmen tidak dibenarkan).

Pengguguran bunyi lateral /l/, peleburan urutan vokal konsonan /ul/ dan perubahan bunyi geseran /s/ pada posisi akhir kata dalam dialek Kelantan telah memperlihatkan perilaku fonologi yang sangat berbeza dengan dialek Johor. Perlaksanaan proses-proses ini dilakukan dengan tujuan untuk mengelakkan kata tersebut daripada mengingkari kekangan SYARAT KODA. Oleh yang demikian, tatatingkat kekangan dalam dialek Johor tidak boleh diaplikasikan dalam dialek Kelantan kerana kekangan SYARAT KODA sudah pasti perlu diletakkan dalam susunan yang paling tinggi. Berdasarkan penambahan kekangan UNIFORMITI-IO yang telah dibincangkan di atas, hierarki tatatingkat kekangan yang dicadangkan bagi dialek Kelantan adalah seperti berikut:

- (9) SYARAT KODA >> MAKS-IO >> IDENT-IO [konsonan] >> UNIFORMITI-IO.

Interaksi kekangan-kekangan ini dapat diperlihatkan melalui susunan tatatingkat kekangan dalam tablo (11) di bawah:

- (10) Perubahan konsonan akhir kata dalam urutan vokal konsonan /as/ dan pengguguran konsonan akhir kata dalam /al/ dalam dialek Kelantan.

/beras/	SYARAT KODA	MAKS-IO	IDENT-IO [kons]	UNIF-IO
a. β↔.Φασ	*!			
b. β↔.Φαη	*		*	
/kapal/				
c. κα.παλ	*!			
d. κ.κα.πα		*		

- (11) Perubahan konsonan akhir kata dalam urutan vokal konsonan /us/ dan peleburan /ul/ dalam dialek Kelantan.

/tikus/	SYARAT KODA	MAKS-IO	IDENT-IO [kons]	UNIF-IO
a. τι.κυσ	*!			
b. τι.κυη	*		*	
/bakul/				
c. βα.κυλ	*!			
d. βα.κο		*!		
e. β.κ				*

Berdasarkan kedua-dua tablo di atas, didapati susunan tatatingkat kekangan dalam dialek Kelantan telah berubah berbanding susunan dalam dialek Johor. Jika dalam dialek Johor didapati SYARAT KODA merupakan kekangan yang paling rendah, dalam dialek Kelantan pula kekangan ini berada pada tahap yang paling tinggi. Bagi analisis yang melibatkan urutan vokal konsonan /as/ dan /us/, calon (a) dan (c) dalam setiap tablo iaitu [β↔.Φασ] dan [τι.κυσ] serta [κα.παλ] dan [βα.κυλ] telah menjadi calon terawal yang terkeluar kerana telah mengingkari kekangan SYARAT KODA pada tahap yang paling tinggi.

Namun begitu, kekangan SYARAT KODA didapati telah diingkari oleh tiga calon iaitu calon (a), (b) dan (c) dalam setiap tablo yang terdiri daripada [β↔.Φασ], [β↔.Φαη] dan [κα.παλ] dalam tablo (10) serta calon [τι.κυσ], [τι.κυη] dan [βα.κυλ] dalam tablo (11). Kesemua calon ini mengingkari kekangan SYARAT KODA kerana merealisasikan konsonan pada posisi koda. Calon [β↔.Φαη] dan [τι.κυη] yang mengingkari kekangan ini merupakan calon yang optimal bagi dialek Kelantan dan kedua-dua calon ini tidak boleh mengingkari kekangan pada tahap yang lebih tinggi. Apabila calon-calon ini turut mengingkari kekangan SYARAT KODA, ini bererti kedua-duanya juga akan terkeluar daripada menjadi calon yang paling optimal.

Oleh yang demikian, bagi memastikan calon $[\beta \leftrightarrow \Phi \alpha \eta]$ dan $[\tau i. \kappa \upsilon \eta]$ terus kekal sebagai calon yang paling optimal dalam dialek Kelantan, satu kekangan baru perlu diperkenalkan untuk memastikan calon-calon ini tidak mengingkari kekangan pada tahap yang lebih tinggi. Kekangan SYARAT KODA didapati tidak lagi relevan untuk digunakan bagi menganalisis bentuk kata yang berakhir dengan urutan vokal konsonan geseran /as/ dan /us/ dan urutan vokal konsonan likuida /al/ dan /ul/. Sehubungan itu, kekangan ini perlu disempitkan lagi dengan mengkhusus kepada daerah artikulasi atau kumpulan segmen utama kerana bunyi konsonan yang disyaratkan dalam kekangan SYARAT KODA boleh melibatkan semua bunyi konsonan yang terdapat dalam dialek Melayu. Berdasarkan formulasi jajaran dalam definisi bagi kekangan SYARAT KODA, kekangan baru yang relevan untuk digunakan dalam analisis dialek Kelantan adalah JAJAR-STRIDENT yang didefinisikan seperti berikut:

(12) JAJAR-STRIDENT : Jajar Kiri (s, σ)

Konsonan strident /s/ harus berada di posisi kiri suku kata iaitu di nodus onset.

Kekangan ini bermaksud konsonan /s/ harus berada di posisi kiri suku kata. Kekangan ini akan dipatuhi sekiranya konsonan /s/ berada di posisi onset dan akan diingkari sekiranya berada di posisi koda. Kekangan syarat koda yang melibatkan konsonan /l/ boleh dilabelkan dan dikhususkan sebagai bunyi likuida. Bunyi likuida ini pula perlu disempitkan lagi kepada JAJAR-LATERAL yang didefinisikan seperti berikut:

(13) JAJAR-LATERAL: Jajar Kiri (l, σ)

Konsonan likuida /l/ harus berada di posisi kiri suku kata iaitu di nodus onset.

Dengan adanya kekangan ini, masalah pengingkaran yang melibatkan tiga calon pada satu kekangan yang sama sehingga menimbulkan permasalahan dalam pemilihan calon yang optimal akan dapat diselesaikan. Jesteru itu, susunan kekangan yang terlibat juga akan berubah daripada susunan kekangan yang dicadangkan sebelum ini. Kekangan baru yang paling sesuai untuk dialek Kelantan adalah:

(14) JAJAR-LATERAL >> JAJAR-STRIDENT >> MAKS-IO >> IDENT-IO [konsonan] >> UNIFORMITI-IO.

Interaksi antara kekangan-kekangan ini dapat dilihat dalam satu susunan tatatingkat berhierarki seperti dalam tablo-tablo di bawah:

(15) Perubahan konsonan dalam urutan vokal konsonan /as/ dan pengguguran konsonan akhir kata /al/ dalam dialek Kelantan.

/beras/	JAJAR-LAT	JAJAR-STRI	MAKS-IO	IDENT-IO [kons]	UNIF-IO
a. $\beta \leftrightarrow \Phi \alpha \sigma$		*!			
b. r $\beta \leftrightarrow \Phi \alpha \eta$				*	

/kapal/					
c.κα.παλ	*!				
d. κ κα.πα			*		

- (16) Perubahan konsonan dalam urutan vokal konsonan /us/ dan peleburan vokal konsonan /ul/ dalam dialek Kelantan.

/tikus/	JAJAR-LAT	JAJAR-STRI	MAKS-IO	IDENT-IO [kons]	UNIF-IO
a.τι.κυσ		*!			
b. τ τι.κυη				*	
/bakul/					
c.βα.κυλ	*!				
d. βα.κο			*!		
e. β βα.κ□					*

Kedua-dua tablo di atas telah berjaya memperlihatkan interaksi kekangan yang sempurna untuk mendapatkan pemilihan calon yang paling optimal. Kekangan JAJAR-STRIDENT yang telah diperkenalkan akan mengeluarkan calon [β↔.Φασ] dan [τι.κυσ] pada tahap yang lebih tinggi. Penyingkiran kedua-dua calon ini amat menepati sistem bunyi yang terdapat dalam dialek Kelantan yang tidak membenarkan bunyi konsonan geseran /s/ wujud pada posisi akhir kata. Calon (b) dalam setiap tablo iaitu [β↔.Φαη] dan [τι.κυη] akan terselamat dan terpilih menjadi calon yang paling optimal kerana mengingkari kekangan IDENT-IO [konsonan] pada tahap yang lebih rendah.

Bagi analisis terhadap urutan vokal konsonan /al/ dan /ul/ pula, calon [κα.παλ] dan [βα.κυλ] telah terkeluar kerana mengingkari kekangan yang paling tinggi iaitu kekangan JAJAR-LATERAL. Fonologi dialek Kelantan yang menggugurkan bunyi lateral /l/ dalam kata yang mempunyai urutan vokal konsonan /al/ misalnya /kapal/ menjadi [καπα] menyebabkan ia mengingkari kekangan MAKS-IO pada tahap yang paling rendah. Namun, bagi urutan vokal konsonan /ul/ tidak berlaku proses pengguguran sebaliknya ia melibatkan proses peleburan menjadi vokal [□] yang menjadikan input /bakul/ menjadi [βακο] dalam dialek Kelantan. Bentuk ini telah mengingkari kekangan UNIFORMITI-IO pada susunan yang rendah. Oleh yang demikian, calon (15) d dan (16) e iaitu [κα.πα] dan [βα.κ□] telah terpilih menjadi calon yang paling optimal bagi dialek Kelantan.

KESIMPULAN

Bentuk urutan vokal konsonan likuida /l/ dan geseran /s/ yang didahului oleh vokal /u/ dan /a/ dalam contoh kata /kapal/, /bakul/, /beras/ dan /tikus/ yang dikaji di dalam dialek-dialek Melayu iaitu dialek Johor, Kelantan, didapati mempunyai representasi luaran atau output yang berbeza-beza antara satu sama lain. Perbezaan bentuk kata dalam dialek-dialek ini telah mempengaruhi bentuk kekangan yang paling minimal diingkari dalam susunan tatatingkat kekangan berhierarki.

Bagi dialek Johor, kekangan paling minimal yang diingkari bagi bentuk kata yang mempunyai urutan vokal konsonan /as/ dan /us/ yang direalisasi sebagai [β↔Φασ] dan [τυκυσ] dan urutan vokal konsonan /al/ dan /ul/ yang direalisasikan sebagai [καπαλ] dan [βακυλ] adalah kekangan SYARAT KODA. Dialek Kelantan pula memperlihatkan penglibatan pengingkaran kekangan yang berbeza pada tahap yang minimal. Bagi urutan vokal konsonan /as/ dan /us/ yang direalisasi sebagai [β↔Φαη] dan [τι.κυη] adalah kekangan IDENT-IO [kons] manakala urutan vokal konsonan /al/, iaitu [καπα] mengingkari kekangan MAKS-IO dan urutan vokal konsonan /ul/ pula mengingkari kekangan UNIFORMITI-IO.

Secara kesimpulannya, setiap dialek mempunyai susunan tatatingkat kekangan berhierarki yang khusus dalam menganalisis perubahan bentuk urutan vokal konsonan likuida /al/ dan /ul/ dan urutan vokal konsonan geseran /as/ dan /us/ pada posisi akhir kata. Dengan kata lain, setiap dialek mempunyai satu susunan tatatingkat kekangan berhierarki yang tetap dan khusus untuk dialek tersebut. Oleh yang demikian, dapat dinyatakan bahawa analisis menggunakan Teori Optimaliti didapati hasil analisis setiap dialek akan mempunyai susunan tatatingkat kekangan yang tersendiri bagi memperlihatkan kelainan dalam dialek tersebut.

PENGHARGAAN

Sekalung penghargaan diucapkan kepada Prof. Madya Ajid Che Kob kerana banyak membimbing dan berkongsi idea kepada saya dalam menghasilkan kajian ini. Terima kasih juga kepada pihak pengurusan Pusat Pengajian Teras kerana mengadakan usaha kerjasama bersama pihak sidang editorial Jurnal e-Bangi.

RUJUKAN

- Ajid Che Kob. (1985). *Dialek geografi Pasir Mas*. Bangi: Penerbitan Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Asmah Haji Omar. (1977). *Kepelbagaian fonologi dialek-dialek Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Asmah Haji Omar. (1993). *Susur galur bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- McCarthy, J.J. (2004). *Optimality theory in phonology*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Zaharani Ahmad. (1993). *Fonologi generatif: teori dan penerapan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Zaharani Ahmad. (1996). Teori Optimaliti dan analisis deretan vokal bahasa Melayu. *Dewan Bahasa* 40(6): 512-527.
- Zaharani Ahmad dan Teoh Boon Seong. (2006). *Fonologi autosegmental: penerapannya pada bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Zuraidah Jantan dan Zaharani Ahmad. (2007). Syarat koda dan kepelbagaian dialek Melayu: analisis Teori Optimaliti. *Jabatan Bahasa dan Linguistik, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia*.

MAKLUMAT PENULIS

ZURINA BINTI ABDULLAH

Jabatan Kefahaman dan Pengajian Kenegaraan,
Pusat Pengajian Teras,
Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor.
zurinaabdullah@kuis.edu.my

PROF. MADYA AJID BIN CHE KOB

Pusat Pengajian Bahasa, Kesusasteraan dan Kebudayaan Melayu,
Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan,
Universiti Kebangsaan Malaysia.
ajid@ukm.my